

י ת ו ם ו א ל מ נ ה .

אם כן, למה אינו ממליץ טוב עליהם? כלום אינו רואה כמה מתלבטת היא עם יתומו שלו?

הקור חלף הלך לו. רוחות טהורות מנשבות ושיח השדה יצמח. צפרים מצייצות באויר ומלאכי האביב רוכבים על כנפיהן. האלמנה הוציאה את היתום לרחוב, והושיבה אותו על גבי האצטבא, שיתחמם לאור החמה. שכניו הקטנים תמהים לנפש אדם זה, שלא נראה כל החורף ועכשיו צץ כציץ השדה. והם יושבים לפניו והוא מזמר לפניהם. פעמים נטפל להם עובר ושב ואף הוא עומד ומסביר לו פנים ואומר: תינוק זה נולד חזן! חבל על כלי זה שבלה בשבוש!

האדם יראה לעינים! חזן והוא גוף ואינו מגיע אפילו לקרסולי התיבה! אבל כלום לא היה ירוחם הקטן – קטן כמותו, והיו מעמידים אותו על גבי שרפרף לפני התיבה. ומי לנו גדול מרב אמנון? אותו רב אמנון שעשה פיוט ונתנה תוקף והיה גידם בלי ידים, וקיטע בלי רגלים ובלי גוף, אלא ראש בלבד, שחתכו ההגמון ממגנצ"א, וצוה רב אמנון והביאוהו לבית הכנסת הגדול וקידש שם שמים ברבים. ומסתמא אותה תיבה שבבית הכנסת הגדול שבמגנצא לא היתה נמוכה מתיבה זו שבשבוש.

תום בן אלמנה היה בעירנו, גופו כנמלה ורגליו כשני קיסמים. כל ימות החורף עצור היה בבית ומחזור גדול היה בבית, ושל אמו היה ושל אם אמו היה, והיה קורא בו מעשה רב אמנון. פעמים שהיה נוטל סינר ומתעטף בו כש"ץ ומזמר ונתנה תוקף, כי הנה כחומר. אחת ביום ריש דוכנא בא אצלו ומלמדו פרשה בתורה.

בבוקר היתה האלמנה יוצאת לשוק וספל ציקוריה היתה נותנת לו ופת קיבר ופלג תפוח שנטלה הרקבובית מתוכו. ובערב היתה חוזרת מן השוק ופושטת את בגדי השוק ומסיקה את התנור ומתקינה פת ערבית. בראשי חדשים ובחנוכה, וכן ביום שראתה ברכה בשוק, צולה היא לו תפוח קנוח סעודה. וכיון שהתפוח נותן ריח היא תמהה, שבכניסתה היה ריח טחב בבית ועכשיו ריח טוב בבית. ובנה תמה עליה שבכניסתה היתה עבה כגבירה ועכשיו שפשטה בגדי השוק נצטמצמה כיתומה. נתבשל התבשיל, נוטלת היא שתי קערותיה ומערה לה ולבנה. קערות אלו נתנה לה אמה, כשהלכה לבית בעלה עליו השלום. ואף הוא עליו השלום היה אומר: עד שיגדל בננו די לנו בשתי קערות. אפשר שראה שלא יאריך ימים וינחיל קערתו לבנו. יהודי כשר היה והיה יודע כמה דברים מכוסים.

שהגיע לשם. נתכנסו כל המתים ועמדו להתפלל והוציאו ספרים מן ההיכל. וכמה בני אדם שהכירם יעקב בחייהם עלו לתורה. ועד שהוא עונה אמן אחר המברכים. קראו אותו בשמו ובשם אביו יעמוד מפטיר.

באותה שעה פשט אביו את טליתו ונתנה ליעקב. נטל יעקב את טליתו ונתעטף ועלה על הבימה וגלל את הספר ולקח שלש ציציות ונגע בהן באותיות ונשקן ובירך וקרא את ההפטרה וכולם עונים אחריו אמן.

ועדיין אמו האלמנה יושבת עם כל שכנותיה על זיו היוצא מן הבית. ראשיהן שנתרוקנו מדאגות של ששת ימי המעשה נחפו במטפחות לבנות והן שומעות קול אשה מספרת להן נפלאות החזן ומשורריו עד שחזרו בעליהן מבית הכנסת. כמו כל הנשים וקבלו פני בעליהן בברכה וכל אחת ואחת מצפה בלבה שהזמין הבעל משורר שיאכל עמהם והיא הולכת אחר בעלה לביתה.

וכבר התחילה האלמנה דואגת לבנה שלא בא. שמא חס ושלוש אסון אירע לו בדרך; שמא חס ושלוש נתעלף בבית הכנסת. כמה רופף הוא; כמה חלשה הנשמה הזאת שממלאה את גופו. באמת בקשה לעכבו בבית. אלא שהיה הדבר קשה לבטלו מאמירת קדיש ואמרה: אדרבא. ילך. שמא יראה אביו ויעורר עליו רחמים.

והריהי זוקפת שתי עיניה וצופה לארבע רוחות העולם שמא יבוא בנה. אכל דומה שנשתתק כל העולם: אין קול ואין קשב. מיד היא מתנחמת בלבה שבודאי בדרך אחרת חזר לבית וממתין לה שם.

קמה והלכה לביתה ופתחה את הדלת ועמדה על המפתן והיתה צופה בחדר. והנרות צופין כנגדה ומתחלחלין. ערוך השלחן. חלות ויין. הכל מוכן ועומד לסעודה – והילד איננו. מיד תקף אותה יגון גדול. ישבה ונתנה ידה על לבה והמתינה לבנה. אבל תוך כדי רגע נזדקפה לאחוריה והלכה אל החלון והיתה עומדת וצופה לחוץ. הנרות דעכו והעשן מלא את הבית ואימה חשיכה נפלה עליה. קפצה ויצאה לחוץ לבקש את בנה.

עברה בכל הרחובות ולא מצאתהו ובאה עד לפני בית הכנסת הגדול. כעוטיה על שערי בית הכנסת עמדה האלמנה. שערי בית הכנסת סגורים. עמדה על הפתח וקראה: יעקב בני! יעקב בני! ענני בני. ענני בני! ראה אמך עומדת בחוץ ונפשה יוצאת. השמיעני את קולך, בני. בני. או המתן קמעה ואני הולכת אל השמש ויפתח. ובדברה כפפה ראשה ונתנה את עיניה על חור המנעול. בעד החור נשקפה ותיבב: רבוננו של עולם. הנה הוא עומד על הבימה עטוף בטלית! רגליה נעו וכל גופה מרטט מפחד.

והקול קול יעקב קורא בנעימה:

רב לך שבת בעמק הבכא

והוא יחמול עליך חמלה.

מיד נתמלא לבה שמחה וזקפה שתי אזניה לשמוע קולו של

בנה. ועדיין יעקב בנה עומד בבית ה', כל עצמותיו תאמרנה:

קרבה אל נפשי גאלה!

המבוי השקט ישכון לו דומם תחת שמי ה'. שערי בית הכנסת הגדול פתוחים לרוחה. זקנים עומדים בשער ומדברים בהיות העולם וילדים משתעשעים בחוץ. יעקב היתום בא לומר קדיש על אביו. כל השנה לא יצא לאויר. חולה היה ומן המטה לא ירד. עכשיו שהגיעה שעתו לומר קדיש. כרכה לו אמו כמין מטפחת על צוארו ונתנה לו סידורו של אבא והוליכה אותו לבית הכנסת. והריהו יושב וסומך עצמו על קבו וחוזר בלחש על הקדיש והתינוקות מקיפין אותו מתוך קנאה: יתום הוא ויזכה להניח תפילין קודם שלש עשרה.

ישב יעקב בפלוש וחזר בלחש על הקדיש. אבל שפתותיו אינן נשמעות לו. רבי ברוך מלך החזנים בא לשבוש. ויודעי נגן מתקלסין עמו שיעבור לפני התיבה בשבת זו עם כל המשוררים. למחר ערב שבת עם חשיכה כשנכנס יעקב לומר קדיש במנחה, כבר היה כל בית הכנסת הגדול מלא. ואלמלא רחמי שמים ורחמי הבריות לא היה יעקב היתום מגיע לתיבה לומר קדיש עם כל היתומים.

נתעטף רבי ברוך בטליתו ועמד אצל התיבה. הכניס כמין מזלג לתוך פיו. הוציאו ושר לכה דודי! ומשורריו עונים אחריו: לקראת כלה! ותינוק אחד יפה עינים וטוב ראי עומד על מעלות ארון הקודש ומציין כצפור נאה: רב לך שבת בעמק הבכא והוא יחמול עליך חמלה. ושאר כל המשוררים עונים אחריו: לכה דודי! ורוח הנחה ותנחומין עובר מסוף בית הכנסת ועד סופו.

פתאום נדחק היתום ועמד אצל הבס. הגביה הבס קולו כשחל. עד שנצטמצמה קומתו של יעקב. ועדיין הוא מתפונן ועומד. פשט רבי ברוך שתי ידיו וקרא בקול נאה ומתוק:

התעוררי התעוררי כי בא אורך, קומי, אורי, עורי עורי, שיר דברי. ועדיין נגינתו מרחפת באויר, הריהו מכסה פניו בטליתו ומניח ראשו על התיבה וקול דממה דקה בוקע ועולה משם: כבוד ה' עליך נגלה. וכל מאורי אור שבבית הכנסת הגדול מנצנצים בעטרת הכסף שבראש טליתו וכל המשוררים קוראים אחריו: כבוד ה' עליך נגלה! ורבי ברוך פושט שתי ידיו מתוך טליתו וקורא:

התעוררי התעוררי!

והוא מתעורר וזוקף ראשו ומתפלל כל התפלה.

וכיון שנגמרה כל התפלה, מחה רבי ברוך זיעתו והוריד טליתו על כתפיו. נדחקו כל העם ונתנו לו שלום. וטובי העיר וחשוביה עומדים לפניו ומנענעים בראשיהם ואומרים: יהי רצון שנזכה לשמוע אותך, רבי ברוך, עם השיר של הלויים בבית המקדש. והוא שוחה כלפי המברכים ופושט את טליתו וזקנו זקן הכסף רועדת. ובעלי בתים מקיפים את המשוררים ומזמינים אותם לבתיהם וכל המתפללים פורשים והולכים לבתיהם וגוי של שבת בא ומכבה את הנרות.

ועדיין יעקב היתום עומד בבית הכנסת ורגליו כבדות כאבנים שאי אפשר להסיען. ישב על האסקופה ונתעלם מן העין. בא השמש ונעל את הדלת. היה יעקב יושב על האסקופה וקולט נגינותיו של רבי ברוך ומשורריו, שמרפרפים בבית הכנסת בחשאי, כעלים הללו שעלעלם הרוח והם מתנערים מעפר. ואף הוא מתמלא מן הקול וכל נשימה ונשימה שהוא נושם הריהי כומר נאה. נזקר בבת ראש והלך אל התיבה. אבל עד